

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav jižní a centrální Asie

Bakalářská práce

Estela Hojná

Sociální uspořádání kmene Santálců

The social organization of the Santhal tribe

Praha 2017

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Soňa Bendíková, Ph.D.

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce PhDr. Ing. Soně Bendíkové, Ph.D. za trpělivé vedení práce, za čas, který práci věnovala, a za cenné rady.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

Estela Hojná

Abstrakt

Tato práce pojednává o sociálním uspořádání kmene Santálců. Zaměřuje se na rozmístění tohoto kmene, klanovou strukturu, hierarchii uvnitř kmene a především na koncept manželství. Úkolem práce je kmen popsat a podat čtenáři ucelený pohled na santálský způsob interakce mezi mužem a ženou. Věnuje se vývoji jejich vzájemného soužití. První část práce se zabývá popisem kmene a obecným sociálním uspořádáním mezi členy santálské vesnice. Následuje pojednání o svatebním obřadu a o rolích muže a ženy v manželství. Práce rovněž zkoumá manželská tabu a v poslední části je popsána problematika rozvodu.

Klíčová slova

Santálci, Indie, sociální uspořádání, manželství

Abstract

This thesis deals with the social order of the Santhal tribe with the focus on the location of this tribe, clannish framework, hierarchy within the tribe and, especially on the concept of marriage. The aim of the thesis is to define the tribe and to give readers a general perspective on Santhal way of interaction between a man and a woman. It pursues the development of their life together. The first part of the thesis focuses on the description of the tribe and on the general social hierarchy between the members of a Santhal village. It is followed by a wedding ceremony and matrimonial roles of a man and a woman. The thesis also explores taboos of Santhal marriage and the last part describes the eventuality of divorce.

Key words

Santhals, India, social organization, marriage

Obsah

Úvod.....	6
1. Santálci	8
1.1 Původ a geografické rozmístění.....	8
1.2 Životní styl	9
1.3 Příroda a umění.....	11
1.4 Náboženství	12
1.5 Mýtický vznik santálského člověka	15
1.6. Sociální organizace	16
2. Přechodové rituály do dospělosti	19
2.1 Narození.....	20
2.2 Iniclace	23
3. Přechodové rituály dospělých.....	25
3.1 Muž a žena před svatbou	25
3.2 Typy svateb	26
3.3 Zásnuby	29
3.4 Svatební obřad	31
3.5 Role muže a ženy v manželství.....	33
3.6 Manželská tabu.....	34
3.7 Problematika rozvodu.....	35
Závěr.....	37

Obrazová příloha

Úvod

Na světě najdeme mnoho příkladů, jak může být organizována rodina. Pravděpodobně si dnes všichni představíme otce, matku a jejich děti. Půjdeme-li však dále do minulosti, zjistíme, že bylo pro lidi ve všech částech světa důležité žít pohromadě jako větší skupina pokrevně spřízněných jedinců. Jedině tak byli schopni obstarat si vše potřebné a společně se bránit proti nebezpečí vnějšího světa.

Kdybychom nebyli organizováni státem, zřejmě bychom stále žili více pohromadě se svou širší rodinou a starali se o sebe navzájem. Takto na celém světě žijí mnohé etnické skupiny. Některých se již moderní civilizace dotkla natolik, že se stěhují do větších měst a tím se narušují kontakty se vzdálenějšími členy rodiny. Přesto jsou pro ně pokrevní sounáležitost a vztahy z ní vyplývající důležité.

Santálci patří mezi *ádivásí*. Tímto pojmem se označují původní obyvatelé Indie. Pojem *ádivásí* se dá rozdělit na sanskrtské *ádi* a *vásí*. *Ádi* znamená původní a *vásí* obyvatel. Běžně je pojem *ádivásí* přidružován k pojmu *Scheduled tribes*. Pojem *Scheduled tribes* je ale legálním termínem, který nezahrnuje úplně všechny původní obyvatele.¹ Podle ústavy patří do *Scheduled tribes* skupiny, které splňují určitá kritéria daná právním systémem. Tyto skupiny jsou schválené vládou a přidávané na seznam. Velmi často se jedná o znevýhodněné skupiny a cílem je toto znevýhodnění co nejvíce eliminovat. Skupinám se dostává výhod pomocí *affirmative action*. *Affirmative action* nebo také rezervace, je politika zvýhodňování členů znevýhodněné skupiny, kteří byli nebo jsou diskriminováni. Cílem *affirmative action* je vyrovnat rozdíly mezi lidmi co se týče možností vzdělání a zaměstnání. V Indii je používán systém kvót. Určité procento státních pracovních pozic a míst na státních univerzitách je rezervováno pro členy určité skupiny.

Sociální role byly v minulosti dodržovány striktněji než dnes, kdy se snažíme o co největší nezávislost a svobodu. Cílem této práce je popsat největší indické kmenové etnikum a jeho zajímavé rysy, přičemž se zaměřím především na přechodové rituály a manželství.

¹Minority Rights Group International. *India – Adivasis* [online]. London: [cit. 2017-05-04].

Dostupný z WWW: www.minorityrights.org/minorities/adivasis-2/.

V první části práce nazvané Santálci představím santálské etnikum, jeho rozmístění, počet, vzhled, jazyk, náboženství a životní styl. Následovat bude mýtus o vzniku santálského člověka, který je tradičně vyprávěn a předáván z generace na generaci. V mýtu je zachycen původ sociálního uspořádání Santálců do klanů. V druhé kapitole s názvem Přejít do dospělosti se budu zabývat přechodovými rituály, z nichž nejdříve popíši dětské přechodové rituály, narození a iniciaci. Ve třetí části práce nazvané Přejít do dospělosti se zaměřím na manželství, které začíná svatbou a končit může rozvodem, smrtí, anebo možná ani smrtí nekončí?

Součástí práce je seznam zdrojů. Práce je vypracována převážně ze sekundární literatury a z internetových stránek. Pro první kapitolu, ve které je etnikum Santálců představeno, jsem čerpala hlavně z děl *Přežili...! Poslední primitivní kmeny světa* autora M. Annase, *Santhal worldview* autora Nity Mathura, *Traditional systems of communication and information dissemination among the Santals* od autora Aruna Ghoshe, *Man in India: Religious Life and Belief System of The Santals - A Case Study in Solageria Village* od Nilajana Goswamiho, *Anthropology in India* od autora L.A. Krishny Iyera, *Folklore of the Santal Parganas* autora Davida Nutta a z díla *Tribal Religion, Religious Beliefs and Practices among Santals* autora J Troisiho.

Druhá kapitola představuje přechodové rituály do dospělosti a čerpá převážně z knihy J Troisiho *Tribal Religion, Religious Beliefs and Practices among Santals*.

Třetí kapitola podává informace o přechodových rituálech v dospělosti a je již zaměřena na zasnuby, svatební obřad a na sociální role manželů spolu s jejich závazky. V této části je zmíněna i problematika rozvodu u santálského etnika. Pro třetí kapitolu jsem čerpala z internetových stránek a knih autorů J Troisiho, L.A. Krishny Iyera a Aruna Ghose.

Pro úvody některých kapitol jsem použila obecnou antropologickou literaturu. Hlavním zdrojem informací pro mě byla kniha *Úvod do kulturní a sociální antropologie* autora Roberta Murphyho, dalším antropologickým zdrojem byla kniha *Interpretace kultur* autora Clifforda Geertze. Užitečné pro mě bylo také dílo autora Mircea Eliade, *Mýty, sny a mystéria*.

Přepisy santálských a sanskrtských pojmů jsou v textu uvedeny v populárním českém přepisu.

1. Santálci

1.1 Původ a geografické rozmístění

Odkud Santálci pocházejí, není jasné, ale předpokládá se, že do jižní Asie přišli z oblasti řek Tigrisu a Eufratu v Mezopotámii. S počtem obyvatel odhadovaným mezi osmi až deseti miliony jsou největším kmenovým etnikem Indie. Toto číslo můžeme porovnat s celkovou populací Indie, která má podle sčítání lidu z roku 2011 1,210,569,573 obyvatel.²

Kmenové obyvatelstvo žilo do velké míry svým vlastním životem až do příchodu Britů a křesťanských misionářů v 18. století. Život většiny etnik byl narušen tím, že Britové zabírali jejich půdu, která je pro kmenové společnosti obzvláště důležitá. Představuje posvátný domov a kořeny a je spojena s jejich předky a s uctívanými bohy. Ztrátou domova ztráceli domorodci své kořeny a víru, protože víra pro ně byla spojena s konkrétními místy, která uctívali. Etnika byla pokřesťanštěována a posléze najímána jako námezdní síla. Indie se stala roku 1947 nezávislou a v ústavě z roku 1950 se objevily nové zásady. Indická vláda začala kmenům vracet jejich domovskou půdu, anebo kmeny přesídlovala s cílem zcivilizovat je. Demokratická pravidla ale byla a jsou často ignorována. Kvůli korupci a kastovníckému smýšlení jsou kmenová etnika s jejich potřebami často přehlížena.

Santálci se žíví převážně zemědělstvím. Pěstují rýži a banány, chovají dobytek na pronajaté půdě. Oblíbené je pěstování rýže na výrobu speciálního rýžového piva, které nechybí u žádné slavnosti (Nutt 1909, s. 5). Soudržnost rodiny je silně spjata s územím. Půda představuje nejdůležitější zdroj obživy. Matka Země je bohyní, díky které obilí roste, a lidé jsou vydržováni. Některé rodiny vlastní společně velká území, o která se spolu starají. Jiné rodiny pracují na pronajatých územích. Náležitá je příprava a udržování půdy samotné jakožto substance pro budoucí plody. Někteří se nechávají najímat jako levná pracovní síla (Annas 2010, s. 76).

²DevInfoWorldWide. *India Census Population Totals 2011: Population size* [online]. New Delhi: [cit. 2017-05-04]. Dostupný z WWW: <http://www.devinfo.org/indiacensuspopulationtotals2011/libraries/aspx/home.aspx>.

Většina žije v čistě santálských vesnicích, roztroušených po středních, východních a severovýchodních státech Indické republiky. Jedná se o státy Západní Bengálsko, Bihár, Urísu, Džárkhand, Ásám, Tripuru a Bangladéš. Santálci sousedí s etniky Góndů a Khondů ve státě Bihár,³ s kmenem Saorů v Urise, Biháru či v Západním Bengálsku⁴ a s kmenem Mundů a Kólů v Džárkhandu.⁵

Po fyzické stránce mají Santálci austroloidní rysy: tmavou pleť, velké rty a široký nos. Jejich vlasy bývají nejčastěji vlněné až kudrnaté a jsou spíše menší až střední postavy (Troisi 1979, s. 27). Pro obyvatele indického subkontinentu a tudíž i pro Santálce je charakteristická krevní skupina B (Iyer 1961, s. 90).

Santálci jsou většinou bilingvní. Mají svůj vlastní mundský jazyk santálštinu, která patří mezi nejstarší jazyky Indie. Zároveň hovoří bengálsky, hindsky, či ásámsky, podle toho, v jakém žijí regionu. V knize *Santhal Worldview* píše autor Nita Mathur o santálštině, že *vysoký počet slov připomíná zvuky přírody, která Santálce obklopuje. Jsou to hory, řeky, stromy, ptáci, včely, ale taktéž zvuky kulturního života, zvuky pluhů, srpů a podobně* (Mathur 2001, s. 10). Jazyk je tedy zakotvený v životním stylu a ukazuje aspekty santálské víry a hodnot.

Sami sebe nazývají Santálci *Hór*, což znamená člověk. V Západním Bengálsku určují svou identitu pojmem *Mándži* (Troisi 1979, s. 26).

1.2 Životní styl

Původně byli Santálci lovci a sběrači z džunglí, postupem času se začali zabývat zemědělstvím.

Kmenové obyvatelstvo Indie, neboli také *ádivásí*,⁶ je dle kastovních norem⁷ zařazováno na dno společnosti a je považováno za zaostalé. Také některé praktiky,

³Indian Mirror. *Khond tribes* [online]. Coimbatore: [cit. 2017-05-04]. Dostupný z WWW: <http://www.indianmirror.com/tribes/khondtribe.html>.

⁴India Tribal Tour. *Saora* [online]. Haryana: [cit. 2017-05-03]. Dostupný z WWW: <http://www.tribes-of-india.com/orissa/saora-orissa.html>.

⁵Indian Mirror. *Munda tribes* [online]. Coimbatore: [cit. 2017-05-04]. Dostupný z WWW: <http://www.indianmirror.com/tribes/mundatribe.html>.

⁶Pojem ádivásí zahrnuje kmenové společnosti Indie, které jsou považovány za původní obyvatele indického subkontinentu. Podle Cenzus of India z roku 2011 je v Indii 104 milionů původních

jako konzumace alkoholu nebo porážení dobytka, jsou ze strany majoritní společnosti nahlíženy jako stigmatizující. Ze statistik vyplývá, že úroveň vzdělání je u této skupiny nižší.

Podíl santálského gramotného obyvatelstva se liší stát od státu. V Západním Bengálsku je to asi 42%, v Uríse 40%, v Biháru 23% a v Džarkhandu okolo 27%. Gramotnost mužů je vyšší (Ghosh 2010, s. 5).

V Indii jsou Santálci zahrnuti do seznamu takzvaných *Scheduled tribes*.⁸ Díky tomuto statutu mají vyšší šance na vzdělání a práci, protože jsou pro ně rezervovaná místa na státních univerzitách a ve státní správě. Přesto tato místa nejsou často plně obsazena kvůli nedostatečné gramotnosti velké části kmenového obyvatelstva.

Okolo 70 % santálské populace stále udržuje své tradice a pokračuje s praktikováním zvyků tak, jak je praktikovalo v minulosti. Zbýlých 30 % se přestěhovalo pryč z původních vesnic do nekmenových oblastí, často do měst (tamtéž, s. 4). Lidé, kteří nežijí v místě svého kmene, se přesto snaží své zvyky a náboženské rituály praktikovat. Pokud mají možnost, jezdí slavit tradiční festivaly do santálských vesnic, pokud tuto možnost nemají, vykonávají alespoň některé rituály v místě svého bydliště.

Zdi domů ve vesnicích se staví z bláta, a proto jsou lehce zvukově prostupné. Tím jsou Santálci v neustálém kontaktu s okolím. Střecha je běžně došková. Součástí domů bývá veranda, na které se lidé scházejí a pracují.

Santálský termín pro jídlo je *džóm nu* a označuje substanci, která posiluje tělo a dává mu energii pro denní aktivity. *Džóm* je výraz pro pevnou stravu, *nu* je výraz pro vše, co se pije a kouří (Mathur 2001, s. 38). Santálci nekladou důraz na chuť jídla, důležitá je hlavně jeho funkce. Jídlo, které se jí pouze pro požitek, vyvolává bolest a chátření těla.

obyvatel adivásí, tj. 10%.

⁷V Indii je tradiční kastovní systém stále praktikován. Společnost se rozděluje do čtyř společenských vrstev. Příslušnost k určité vrstvě je dána od narození. Toto společenské rozvrstvení se vyvíjí již mnoho let. Poprvé bylo zmíněno v nejstarším védském textu Rghvédě již okolo 1500 př. n. l.

⁸Scheduled tribes (ST) jsou oficiálně uznané skupiny původních obyvatel Indie, které jsou považovány za sociálně znevýhodněné. Na ST se vztahuje tzv. affirmative action, což je systém rezervovaných míst na státních univerzitách a ve státní správě.

Hándi je název pro nejposvátnější nápoj Santálců. Je to rýžové pivo, které znal jen nejvyšší bůh *Máran Buru* a naučil ho připravovat první lidské bytosti *Pilku Harám* a *Pilku Budhí*. Bez rýžového nápoje by byly santálské slavnosti a festivaly jako bez života. Tento alkohol se pije z rituálních a očistných důvodů. Používá se k očištění při přechodových rituálech a podává se při vítání hosta do domu. Nita Mathur ve své knize uvádí, že se santálská společnost oddává pití rýžového piva i pro očistu znečištěného životního prostředí (tamtéž, s. 41).

1.3 Příroda a umění

Příroda a kultura jsou od sebe neoddělitelné a kmenové obyvatelstvo je příkladem tohoto spojení, protože jeho životní styl je oslavou rytmu přírodních koloběhů. Víze harmonického života ze santálského pohledu tkví v tom, že lidé dávají podobu svému životu právě porozuměním a přizpůsobením se procesům přírody. Přírodu uctívají a zbožňují, protože poskytuje potravu a domov. Přírodou se inspirovaně malují kreseb či vymýšlení příběhů a oslavují ji přesným dodržováním rituálů a tradic, což zároveň ukotvuje víru v celkový smysl života.

Zasazení semínka do země a pozorování jeho růstu a proměn v Santálcích vzbuzuje pocit sjednocení se s přírodou. Tak, jako je zasazeno semínko rostliny, je zasazeno i semínko člověka a pro rostlinu i pro člověka vzniká život. Život je soustava proměn, které se dějí vždy v pravý čas. Není tedy divu, že Santálci kultivují rostliny s velkou péčí.

S přírodou je propojen každý orgán v těle. Hlava a uši s nebem, krk a hrudník se vzduchem, žaludek s ohněm a tělo se zemí. Na některé lidi má větší vliv vzduch, na jiné oheň, a tak se dají lidé zařadit mezi bio-sociální typy. Příroda je s člověkem propojena. Santálci si jsou dobře vědomi tohoto propojení a k přírodě si zachovávají velký respekt.

Spousta santálských mýtů a pověr čerpá svůj základ z pozorování, jak to chodí mezi zvířaty (Mathur 2001, s. 9 a 10). V říši zvířat mají Santálci vyzorované vzory, podle kterých se následně chovají jeden ke druhému. Narozené zvíře je ceremoniálně začleněno do rodiny, která na něj z počátku jeho života dává pozor. Tak by to mělo být i v santálské rodině.

Z přírody vychází bohaté santálské umění. Tradičně Santálci zpívají písně o řekách či lesích. K tomu tančí tance, jako by představovali zvířata nebo jezdce na

koni. Hrají i na rozličné hudební nástroje. Nejoblíbenějším nástrojem je bambusová flétna se sedmi otvory. Jmenuje se *Tirio* a symbolizuje lásku a svádění. *Tamak* je santálský buben, kterým jsou svolávány sociální, kulturní či politické srazy. Většinou je zvuk bubnu slyšet po celou dobu setkání a v těchto chvílích je zřejmé, že probíhá něco důležitého. Symbolizuje také santálskou vitalitu a sílu. *Singa* je nástroj ve tvaru písmene S používaný při svatbách (Ghosh 2010, s. 7). Kromě hudby a tance je důležité uvést santálské výtvarné umění, kterým jsou známí po celé Indii. Znázorňuje rituály, legendy, mýty, ale i životní cyklus a písně. Většinou jsou na obrazech profily lidských postav s velkýma očima. Obrazy s postavami se používají k vyprávění příběhů. Postavy mají často nereálnou barvu kůže pro vytvoření dramatického nebo poetického efektu obrazu.⁹ Santálci používají k malbě barvy z přírodních materiálů.

1.4 Náboženství

Šťastný život Santálce by měl být bez nemocí a konfliktů. Základem pro to jsou dobré vztahy mezi lidmi, přírodou a se všudypřítomnými duchy.

Santálci jsou animisté. Santálskému náboženství se říká *Sarná*, *Sári dharma* nebo *bongaismus*. Věří v kosmickou inteligenci *Thákur džió*, která je sama o sobě zdrojem veškerého vědění a která stojí nade vším (Mathur 2001, s. 93). Nad lidmi, zvířaty, přírodou, duchy, nad celým světem i nad vesmírem. Neviditelná síla dala život člověku. A člověk podléhá zákonům přírody. Jeden musí zemřít, aby se jiný narodil. Stejně je to se zvířaty, s rostlinami. Jak má ale člověk chápat nečekané epidemie nebo náhlé úrazy? Mohou za ně rozzlobení duchové. Santálci jsou silně spjati s přírodou a spolupracují se širokou škálou nadpřirozených duchů. Ti udržují kontrolu nad správností přírodních koloběhů.

Obecným termínem pro dobrého nebo špatného ducha je *bonga*. Tito *bongové* hrají v santálské společnosti velmi důležitou roli a pro možnost lepší komunikace s nimi si je Santálci představují jako lidské bytosti.

Santálští lidé si jsou dobře vědomi přírodního koloběhu s jeho změnami počasí a rozumí rostlinám i půdě. Vědí ale také to, že průmysl a některé lidské

⁹The India Craft House. *Santhal Tribal Art: Art Form featured here: From Bihar* [online]. Haryana: [cit. 2017-05-07]. Dostupný z WWW: <http://www.theindiacrafthouse.com/pages/santhal-tribel-art/pgid-507555.aspx>.

výmysly přírodě škodí a *bongové* mohou svým rozhořčením způsobit katastrofy. *Bongové* jsou totiž různí a žijí všude. Někteří ochraňují domov, někteří hlídají hory a někteří lesy. Dalo by se i říci, že každá hora, každý pramen a snad každé místo má svého ducha. Jakékoliv ničení přírody je může rozzlobit. Proto je potřeba pořádat rituály a obětovat rýžové pivo, anebo zvířata, aby mezi Santálci a duchy vládly harmonické vztahy. *Moreko-turiko* jsou jedním druhem bongů, kteří se starají o prospěch vesnice, mají kontrolu nad deštěm, sklizní a příchodem možných epidemií. Pro tyto duchy pořádají Santálci speciální ceremonii zvanou *Mak More* (Goswami 1993, s. 315). *Pargana bongové* jsou uctíváni pro své léčitelské schopnosti. Dokáží uzdravit dokonce i člověka, který byl uřknut čarodějnicí. Pro uzdravující *bongy* se konají obřady *Bul mayam* (tamtéž). Existují *bongové* osobní. Ti jsou největšími ochránci každého Santálce již od jejich narození. Dalším druhem *bongů* jsou duchové předků. Santálci totiž věří, že po smrti duch osoby nezmizí, jen se transformuje a žije dál ve svém domě. Může tak ovlivňovat události, účastnit se porodů, svateb a všech důležitých slavností. *Saket bongové* brání domov před d'ábelskými a čarodějnými silami. Většina ze *Saket bongů* má svůj původ v hinduismu (tamtéž). Propojení s hinduismem je zřejmé i v další kategorii duchů zvaných *Deko bongové*. Mezi nimi najdeme i hinduistická božstva jako jsou Kálí, Durga nebo Ganga, na jejichž počest se konají některé z festivalů. Poté jsou tu i *bongové* zlí, ti však nejsou objektem uctívání.

Podle konceptu rumunského religionisty Mircea Eliadeho si čas představujeme jako lineární, ale pro mnoho kmenových národů je čas cyklický. V každém roce se opakuje cyklus rituálů, který ukazuje na stabilní dělicí body (Murphy 1998, s. 191). V santálské komunitě se pořádají rozličné náboženské festivaly. Jejich neustálý koloběh ukazuje koloběh života. Santálci si díky nim potvrzují smysl svého konání. Santálci jsou zemědělci, a proto nikoho nepřekvapí, že velké množství rituálů je určeno pro oslavování přírody. Jsou to mezníky mezi různými obdobími zemědělského konání. Festival *Bahá* se koná v březnu a je vítáním jara. Trvá tři dny a lidé jsou obdarováni květinami za zvuku bubnů.¹⁰ Když už je čas na zasévání obilí, je na řadě festival *Erók bonga* a v červenci se na

¹⁰An Online Cultural and Traditional portrait of Santals | Santali Website. *Baha porob: Santali festival* [online]. [cit. 2017-05-07]. Dostupný z WWW: <http://www.santhaledisom.com/2014/09/baha-santali-festival.html>.

počest deště slaví při festivalu *Ašhadija bongá*.¹¹ Skoro každý měsíc má svůj festival. Některé se shodují s velkými hinduistickými festivaly, některé jsou čistě jen santálské (Mathur 2001, s. 94) a úplně každý festival je doprovázen hudbou, tancem a rýžovým pivem.

Většina Santálců je dnes oficiálně hinduistická a hinduismus svým pronikáním do santálské komunity velmi ovlivnil i náboženství *Sarná*. Důvodem k tomu je, že Santálci žili v blízkém kontaktu s hinduisty již od třináctého století. Santálci říkají hinduistům *diku* a dívají se na ně s opovržením kvůli dlouholetému vykořisťování, kterým trpěli. Přirozeně docházelo k vzájemnému ovlivňování, proto se mezi santálské *bongy* postupně dostávala i hinduistická božstva. Největší akulturační proces nastal roku 1871 s hnutím *Kharvár*, kdy bylo na Santálce tlačeno, aby uctívali božstva hinduistického panteonu. Hinduisté se na Santálce dívali jako na nečisté lidi, což vedlo v santálských vesnicích ke vzniku několika hinduistických společenství. Například skupiny *Sáfá hór* nebo *Sámrá bábádžiu* podporovaly sanskrtizovaný životní styl¹² založený na striktním dodržování hinduistických zvyků (Goswami 1993, s. 317). Lidé patřící do sekty jedli a pili výlučně spolu v domě bez přítomnosti ostatních, přestali jíst maso a ráno se nenajedli, dokud neprovedli očištnou koupel. Tímto chováním se lidé ze sekt hodně vzdálili santálské komunitě a konvertovali k hinduismu. Velký vliv hinduismu na santálské obyvatelstvo měly rozličné hinduistické organizace jako například *Árja samádž*,¹³ *sádhuové*¹⁴ či politici patřící pod nacionalistickou politickou ideologii *Hindutva*.¹⁵

¹¹An Online Cultural and Traditional portrait of Santals | Santali Website. *Community living of Santals/ Event/ Social system/ Administration* [online]. [cit. 2017-05-07]. Dostupný z WWW: <http://www.santhaledisom.com/2014/12/community-living-of-santals-event.html>.

¹²Sanskrtizace je termín, který vyjadřuje snahu lidí z nízkých kast či z kmenů následovat zvyky bráhmánů z nejvyšší kasty.

¹³Árja samádž je indické hinduistické reformní hnutí prosazující hodnoty psané ve staroindických textech Védách. Zakladatelem hnutí byl v roce 1875 Dajánanda Sarasvatí.

¹⁴Sádhuové jsou hinduističní asketové snažící se svými asketickými praktikami dojít vysvobození z koloběhu životů.

¹⁵Hindutva je politická ideologie formující hinduistický nacionalismus v Indii. Zakladatelem Hindutvy byl v roce 1923 Vinájak Dámódar Sávarkar.

Santálců vyznávajících *bongaismus* je pouze 21 %. Ve svých chudých vesnicích nemají žádné chrámy a svatyně (Goswami 1993, s. 313 a 319).

Asi jedna desetina ze všech Santálců jsou křesťané. Křesťanství je mezi Santálci poměrně moderní fenomén, který se k nim dostal skrze americké protestantské misionáře (*American Free Will Baptist Mission*) poprvé v roce 1838 (tamtéž, s. 313 a 319). Poté přicházeli další protestanští misionáři z Anglie. Křesťanští Santálci dnes žijí ve složité situaci. Nechtějí opustit svou komunitu, ale rituálně se k ní nehodí (Iyer 1961, s. 232).

1.5 Mýtický vznik santálského člověka

Mýtus je pro určité skupiny lidí samotným základem sociálního života a kultury. Vypráví posvátný příběh, který se udál na počátku *velké doby* a sloužil jako vzor správného chování a jako odůvodnění pro veškeré lidské skutky (Eliade 1998, s. 13).

Následně popsaný mýtus je volně přeložen a převyprávěn podle příběhů z knih *Santhal Worldview* autora Nity Mathura a *Tribal Religion, Religious Beliefs and Practices among Santals* autora J Troisiho.

Na počátku santálské *velké doby* bylo vše jen voda, oblaka nebo nic a v tomto ničem zářila dvě zlatá vejce. Když se vejce rozbila, z jednoho se zrodila Země, z druhého Nebe, a to se do Země zamilovalo. Země byla zaplavena vodou, že nebylo vidět nikde ani ostrůvek. Proto nejvyšší bůh *Thákur* vytvořil bytosti schopné žít ve vodě. Poté, když už existovala země, chtěl dát vzniknout člověku. Vytvořil tedy dvě bytosti z bláta, ale ty byly pošlapány a zanikly. Vytvořil husu a housera ze svého hrudníku a dýchnutím jim dal život.

Za nějaký čas se dva ptáčci uhnízdili v místě zvaném Hihiri Pipiri. Z dvou nakladených vajíček vznikly dvě lidské bytosti, chlapec a dívka. Jmenovali se *Pilku harám* a *Pilku budhí*, znamenající *První dávný muž* a *První dávná žena*. Jednoho dne je navštívila *Maran buru*, a ukázala jim, jak připravovat rýžové pivo. *Pilku harám* a *Pilku budhí* pili pivo, až se opili a došlo mezi nimi k pohlavnímu styku.

Jak šel čas, muž se ženou byli obdařeni dětmi – sedmi chlapci a sedmi dívkami. Chlapci chodili s otcem na lov, zatímco dívky pomáhaly matce sbírat zeleninu a různé listy.

Jednou se dívky vypravily do lesa samotné a po brzkém dokončení práce si začaly hrát a zpívat blízko banyánového stromu. Ten den byli i chlapci na lovu sami. Při návratu lesem slyšeli zpívající dívky. Zpěv je lákal, a tak přišli a všichni spolu tančili. Vytvořili dvojice - nejstarší chlapec s nejstarší dívkou, nejmladší chlapec s nejmladší dívkou.

Otec s matkou toto uviděli, a aby nedošlo k incestu, rozdělili své děti do sedmi klanů. Klanům dali jména *Hasdak*, *Murmú*, *Kisku*, *Hémbróm*, *Marándí*, *Sórén* a *Tudú*.

Klany se usídlily v zemi zvané *Khódž Kamán*. Tam se ale lidé začali chovat nevhodně. Žili a rozmnožovali se jako zvířata. Když to *Thákur* uviděl, rozčílil se a pohrozil jim, že pokud nepřestanou žít tímto primitivním způsobem, zničí celé lidstvo. Lidé z klanů na to nedbali, a proto *Thákur* zničil všechno, co mu stálo v cestě ohněm hořícím sedm dní a sedm nocí. Zachránil se jen jeden muž a jedna žena, které *Thákur* vybral a ukryl je před ohněm v jeskyni u hory Harata.

U této hory dostalo santálské obyvatelstvo další možnost života. Santálci se hospodářsky rozvinuli, rozmnožili a migrovali do takzvané Sasanbedy, kde se rozdělili do dalších klanů. Vedle původních sedmi se zformovaly ještě *Baské*, *Bésra*, *Pauriá*, *Kóré* a *Bédé*.

Ze Sasanbedy cestovalo lidstvo až na území Čampá, kde si každý klan postavil pevnost. Tímto způsobem se mezi nimi samotnými vytvořily sociální rozdíly. Klan *Kisku* a klan *Murmú* se staly královskými, klan *Sórén* se stal vojenským. *Marándí* měli za úkol střežit královské poklady. *Tudú* se stali muzikanty.

Tato striktní hierarchie mezi Santálci samotnými převážně vymizela, dnes chtějí mít všichni stejný sociální status (Roy 1998, s. 3). Podobně se zmenšil také rozdíl mezi santálskými klany.

1.6 Sociální organizace

Santálci žijí v patrilineární exogamní klanové společnosti. Majetek se tedy dědí v otcovské linii a muž by si neměl vybírat ženu ze svého klanu.

Původně bylo klanů dvanáct. Lidé z jednotlivých klanů se k sobě chovali rozdílně. Zatímco vztahy mezi některými klany byly rezervované, vztahy mezi jinými klany velmi přívětivé (Nutt 1909, s. 5). V současnosti jsou vztahy mezi

klany stále různé, ale ve vesnicích roztroušených po více státech Indie žijí členové původně různých klanů často pohromadě.

Santálské klany jsou rozděleny na podklany (*khúty*), kterých dnes může být okolo čtyř set. Každý podklan má vlastní mýtus o svém počátku a některé podklany se mezi sebou liší svými zvyky. Například některé podklany z klanu Murmu nesmějí stavět domy se střechou se čtyřmi rohy (Troisi 1979, s. 30).

Santálci mají svou vlastní formu vlády zvanou *parganá*. Vesnice jsou administrativně řízeny radou starších *mándží-mančór*. Rada starších řeší všechny problémy, dohlíží nad přesným dodržováním rituálů narození, iniciace, manželství a smrti. Jejím úkolem je zajist'ovat, aby byly sňatky exogamní a hlídat, aby se všechny festivaly pořádaly ve správný čas. Náčelník *mándží* má hlavní slovo v řešení vesnických sporů, administrativních aktivit a v určování dalších členů vlády. Má na starosti ochraňovat vesnici od zlých sil a také je jeho úkolem dávat lekce mladým Santálcům o správných morálních hodnotách. Děti se učí, co je správné skrze rytmické říkanky a písně. Sednou si do kruhu okolo náčelníka a poslouchají.

Uvedu zde příklad jedné z tradičních říkanek. Text vlevo je napsaný ve fonetickém přepisu santálštiny, text vpravo je volným překladem anglického překladu ze santálštiny:

„ɔlk' paɽhaokeda gãota sobha
akil geante do jion sobha
thoti tamasa do katha sobha
eneɕ' sereɽi do akhra sobha“

„Vzdělání dělá společnost krásnou
Vědění dělá život krásný
Smích dělá svět krásný
Setkávání bude krásné při zpěvu a tanci“

(Ghosh 2010, s. 9)

Náčelníkova důležitá role mu stanovuje řešit nejen problémy vesnické, ale i osobní. Lidé chodí k náčelníkovi, kdykoliv si neví rady (tamtéž, s. 5). *Pauránik* je *mándžího* asistentem a zástupcem, *džóg mándží* je zodpovědný za dodržování zvyků a tradic a má svého zástupce *džóg pauránika*. Velice důležitou osobou je kněz nazývaný *nájak* (Roy 1998, s. 3).

Nejen dospělí Santálci mají svou radu starších. Podobné uskupení existuje i mezi dětmi. Mají náčelníka *džógmándží*, který má hlavní slovo v řešení dětských sporů. Náčelník dětí je náčelníkem do své svatby.

Níta Mathur ve své knize uvádí, že Santálci podléhají pravidlům, která rigidně dodržují, aby nebyli potrestáni. Tak se udržují jednotní a akulturace do světa moderních technologií u nich probíhá pomalu.

Jako příklad nutnosti dodržování pravidel lze uvést případ, který se stal v roce 2016 v Urise. Tamější ministr pro kmenové záležitosti, Sudám Marándí, byl spolu s celou svojí rodinou vyloučen ze santálského kmene, protože jeho dcera si vzala za muže člověka nesantálského původu, bráhmana jménem Suníl Sárangí. Ještě před svatbou Santálci protestovali, přesto ke svatbě došlo a pár dní poté byl náčelník Nimái Murmú slyšen, že Sudám Marándí porušil svým chováním všechny normy. Náčelník vyloučil z kmene celou rodinu i se třemi dalšími vesničany, kteří při svatbě pomáhali. Nikdo z jejich rodiny se už nebude moci oženit nebo vdát se za Santálce.¹⁶ Marándí ale trvá na tom, že neudělal nic špatného a tvrdí, že *kmenovou kulturu stále miluje*.¹⁷

V současnosti dochází k akulturaci¹⁸ santálské komunity. Murphy ve své knize uvádí, že na všechna území kmenových společností, kam pronikla západní kultura, což se vlastně stalo všude, tam nastaly rozsáhlé změny ve způsobu života kmenových příslušníků. Akulturace nastává údajně tehdy, když mezi dvěma nebo více společnostmi dochází k dlouhotrvajícímu vzájemnému kontaktu. *Takový kontakt mají, až na několik výjimek, téměř všechny skupiny, proto můžeme akulturaci považovat za obecný faktor společenského života a ne za zvláštní situaci* (Murphy 1998, s. 207).

¹⁶The Times of India. *Minister faces backlash after daughter's inter-caste marriage* [online]. Haryana: February 9, 2016 [cit. 2017-04-28]. Dostupný z WWW: <http://timesofindia.indiatimes.com/city/bhubaneswar/Minister-faces-backlash-after-daughters-inter-caste-marriage/articleshow/50910662.cms>.

¹⁷The Indian Express. *Daughter marries an 'outsider', Odisha tribe boycotts minister* [online]. Noida: February 7, 2016 [cit. 2017-04-28]. Dostupný z WWW: <http://indianexpress.com/article/india/india-news-india/daughter-marries-an-outsider-odisha-tribe-boycotts-minister/>.

¹⁸Akulturace je sociální transformace vyplývající z kontaktu různých skupin. Dochází při ní ke společenským a kulturním změnám.

2. Přejchodové rituály do dospělosti

Rituály jsou předem připravované události probíhající ve stanovenou dobu, které se vždy řídí standardními předpisy. Jsou kolektivní záležitostmi a upevňují tradiční sociální vazby mezi jednotlivci (Geertz 2000, s. 165). Shromáždění lidí navozují posvátnou atmosféru a jsou tak podmínkou rituálu.

Existuje několik typů rituálu. *Výroční rituály* se konají každoročně přibližně ve stejnou dobu. V naší kultuře se jedná například o Vánoce. Vedle výročních rituálů jsou *prechodové rituály*, které se týkají jednotlivců a změn v jejich společenském postavení. Mezi přechodové rituály patří svatby, křtiny a podobné události. Dalším typem rituálu jsou *rituály situační*. Provozují se z důvodu zvláštní potřeby či okolnosti, jakými mohou být nepříznivé podnební podmínky nebo přírodní či společenské pohromy. (Murphy 1998, s. 186) Rituály obvykle provádějí rituální specialisté neboli šamani. Šamani mají odlišné postavení od kněze. Kněz se zabývá skupinovými rituály a svůj vztah s nadpřirozenem odvozuje od svého církevního úřadu. Šaman je individuální praktik a jeho kontakt s nadpřirozenem je osobní a bezprostřední. (tamtéž, s. 182) Šamani mají nadpřirozenou moc ovládat duchy. Umí přimět duchy ke spolupráci s lidmi. S praktikováním šamanismu se můžeme setkat na všech kontinentech, protože se jedná o jednu z nejrozšířenějších praktik na světě.

Změna totožnosti může být vyjádřena novými jmény. V náboženském pojetí jsou to například jména, která dostávají jeptišky při přijetí do řádu. Jak píše ve své knize Úvod do kulturní a sociální antropologie Robert Murphy, tyto změny jmen ale rozhodně nejsou tak dramatické, jako ty v případě přechodových rituálů. Přechodové rituály jsou náboženské nebo světské a dochází při nich ke změně statusu. Francouzský antropolog Van Gennep člení přechodový rituál na tři části. Nejprve je jedinec odloučen od skupiny na určitou dobu, ve které prodělá zkoušky. Následuje období pomezí, při kterém jedinec podstoupí veřejný rituál a je uveden do nového postavení. Třetí fází přechodu je znovupřijetí změněného člověka do společnosti.

Život člověka se dá rozčlenit do jednotlivých fází. Jedna fáze odchází a nastupuje nová. Přechodové rituály se praktikují v řadě komunit na světě, aby si

byl člověk řádně vědom svého růstu a změny v životě. Dochází při nich ke změně v postavení. Období rituálu je obdobím úzkosti a nejistoty, protože se jedinec nachází v přechodném stavu. Přejít z jedné situace do druhé vyžaduje překonat překážky, po jejichž překonání nabyde člověk určitého sebevědomí. Změna v postavení s sebou přináší i změnu role. To je vidět například na změně v chování člověka, který přešel z dětství do puberty (Murphy 1998, s. 187). Fáze mládí se ve všech kulturách vyznačuje pocity slabosti, vzpoury a strachu. Ty je potřeba odstranit, a tak se kompletně zbavit předchozí role. Rituál udává, jak se má člověk dostat do nového postavení, proto je při přechodu velmi nápomocný. Nashromáždění lidé představují pro zasvěcovanou osobu i pro její okolí psychologickou podporu. V Evropě nebo v Americe je přechod do puberty zprostředkován díky konfirmačnímu rituálu nebo předáním vysvědčení o absolvování základní školy, kmenové společnosti mají vlastní formy přechodu.

Tak jako u většiny jiných etnik a kultur, v životě Santálce jsou nejdůležitějšími mezníky narození, zasvěcení do dospělosti, svatba a smrt. Santálci věří, že tyto přechody představují vždy velice nebezpečné období jak pro jedince samotného, tak i pro ostatní členy klanu. Jedinci jsou vystaveni nebezpečí, protože jsou při přechodech zranitelní. Rituály Santálce očišťují od starých vzorců chování a přinášejí jim sebevědomí a nový status.

2.1 Narození

Kolem narození dítěte se ve většině kultur soustřeďuje mnoho obřadů. Do skupiny vstupuje nový jedinec, kterému je třeba udělit sociální totožnost a přijmout ho jako člena společnosti. První obřad se běžně koná již brzy po narození a obvykle je při něm dítě pojmenováno. Robert Murphy ve své knize uvádí, že k udělení jména nedochází ve společnostech s vysokou novorozeneckou úmrtností. Často pojmenování odloží třeba o rok nebo i více let, když už je jisté, že dítě přežije.

Pro Santálce je potomek velice důležitý. Dokonce je vnímán jako ekvivalent štěstí. Novorozeně nazývají *nóva péra* neboli nový host a po narození se stává součástí jak užší rodiny, tak i celé komunity.

J Troisi ve své knize *Tribal Religion* tvrdí, že manželský pár bez dítěte není hodný respektu, proto má muž možnost rozvést se se ženou, která nemůže mít

potomky. Stejně tak i žena se může nechat rozvést se sterilním mužem bez právních problémů (Troisi 1979, s. 156).

Mít děti je dobré i z praktických důvodů, protože až vyrostou, mohou zastat spoustu práce. Hlavně proto se jeví, že nejvýhodnější je, když se do rodiny narodí syn. Dceru Santálci ale neodmítají (tamtéž).

Pro páry s touhou počít nový život, ale s těžkostmi toho docílit, existují možné postupy, jak situaci řešit. Může zafungovat medicína, anebo nadpřirozené síly (tamtéž, s. 157). Problém totiž může nastat, jakmile otěhotnění brání duchové *bongové*. V tomto případě může páru pomoci tak zvaný *ódžha*, neboli santálský léčitel s nadpřirozenými schopnostmi. Jeho obvyklým postupem je přenesení škodících duchů do slepice za pomoci rituálu.

Lidská bytost je nejzranitelnější, když je ještě v matčině děloze. Santálská tradice je opředena mnoha pověrami. Plod mohou podle těchto pověr ohrožovat d'ábelské síly, a proto je nutné těhotné ženy řádně ochraňovat a ženy samy by měly respektovat řadu pravidel. Neměly by v těhotenství vidět mrtvé lidské tělo a nesmí zabít jakéhokoliv tvora. Pokud se přeci jen žena naskytne u mrtvého lidského těla, je radno zdržet se pláče. Také se mluví o místech, kterým by se měla žena v těhotenství vyhýbat. Těmi jsou některé říční oblasti nebo širé krajiny, kde by ji mohli napadnout zlí *bongové*. A jestliže žena nechce, aby její dítě seschlo a scvrklo se, nemá si do vlasů dávat květ chlebovníku. Dalším pravidlem je, že během bouře má těhotná santálská žena setrávat uvnitř domu a snažit se, aby dítě hřmění neslyšelo. Kdyby totiž bylo vystavované děsivým zvukům příliš často, pravděpodobně by se stalo zbabělým.

Mezi pravidla patří, že by žena v těhotenství neměla péct chléb, protože dítěti by z této činnosti zvrásněly uši. Zakázané je sázet kurkumu, protože to by vedlo k tomu, že se dítě narodí s prsty navíc. A kdyby budoucí matka hlídala slona, ohrozilo by to délku jazyka a uší miminka, proto se to nedoporučuje.

Otec dítěte by si měl dávat také pozor na některé činnosti. Při očekávání potomka muž nesmí vzít život a měl by se, stejně tak jako jeho žena, vyhýbat mrtvolám. Neměl by jíst maso obětovaného nebo při lovu zabitého zvířete.

Jakmile je miminko připraveno spatřit světlo světa, je třeba dávat pozor na to, aby při porodu nebyl přítomen žádný muž, neboť by překážel a snad by dokonce mužská přítomnost přímo bránila narození dítěte. Naopak žádané je, aby se porodu účastnily starší vdané ženy z vesnice a rodičku podporovaly.

Když se dítě narodí, pupeční šňůru odstříhne porodní bába a placenta musí být spálena v blízkosti vchodových dveří domu. Pokud by totiž placentu sežral pes nebo jiné zvíře, matka by mohla závažně onemocnět, anebo dokonce zemřít. Možná z tohoto důvodu Santálci běžně nemluví o místu, kde se narodili, ale o místu, kde byla spálena jejich placenta (Troisi 1979, s. 158). A po úspěšném porodu je řada na otci dítěte, aby odehnal zlé duchy mlácením holí o střechu.¹⁹

Dům, ve kterém proběhl porod je považován za nečistý. Nesmí se v něm jíst, ani pít předtím, než se uskuteční jeho rituální očista. Porod má vliv na dění v celé vesnici, a proto se nekonají žádné oslavy, festivaly, ani oběti. Ochranné a očistné ceremonie začínají již v den porodu. Ten den si matka s porodní bábou sednou na podlahu naproti sobě, matka naplní šálek rýžovým pivem, předá ho porodní bábě a ta ho vylije na svou levou stranu. Takto to opakují třikrát. Cílem tohoto prvního rituálu je ochrana matky a dítěte před hrozcím nebezpečím.

Druhým rituálem je očistný rituál *Džánam čhátér*.²⁰ Je-li dítě dívka, koná se po třech dnech po narození. Pokud se jedná o chlapce, rituál probíhá až po pěti dnech. Dítěti je dáno jméno a je přiřazeno k rodině jeho otce. Při tomto rituálu se sejdou příbuzní otce, přináší dary a oslavují. Nejpodstatnější činností *Džánam čhátér* je, aby se všichni přítomní muži oholili a všechny ženy vykoupaly. Nakonec je vykoupáno dítě a kadeřník mu ustříhne pár vlásků. Symbolizuje to přechod dítěte do další životní etapy. Jméno dostane prvorozený chlapec po dědečkovi z otcovy strany. Když je dítě druhorozeným synem, jméno má po dědečkovi z matčiny strany. S dívčími jmény jde o stejný princip v ženské linii. A při větším počtu dětí jsou jim přidělována jména po dědečkových sourozencích. Jakmile se ale narodí dvojčata, dědečkové jdou stranou a jména jsou určena mytologií hinduismu. Dva chlapci se pojmenují Rám a Lókhón, dvě děvčátka Čhíta a Khaprá, a chlapec s dívkou Rám a Čhíta (Troisi 1979, s. 162). Většina Santálců dostane jména dvě. Jedno je “vnitřní” neboli “soukromé”, druhé “vnější” čili “vyšší”. Druhé jméno je spíše přezdívka, přesto je používáno nejčastěji.

¹⁹The Echo. *The Birth and Death Rituals Among the Santals of Assam* [online]. Karimganj: January, 2013 [cit. 2017-03-18]. Dostupný z WWW: <https://www.thecho.in/files/nayan-jyoti-das.pdf>.

²⁰A Portal For Santals. *Religion and Social Systems* [online]. [cit. 2017-03-18]. Dostupný z WWW: <http://wesanthals.tripod.com/id35.html>.

Problémy mohou nastat, pokud se narodí dítě santálské dívky, která není vdaná. V tomto případě je otec dívky napůl vyloučený z kasty do té doby, dokud se pro novorozeně nenajde otec. Pokud je známo, kdo je otcem, tento muž si buďto dívku musí vzít, anebo zaplatit daň „koupeného manžela“ (tamtéž, s. 163). V případě, že vesnice nemůže určit otcovství, je potřeba najít muže, který by akceptoval situaci a stal se nepravým otcem. V každém případě je pro dítě nutností mít oba rodiče a ceremonie *Ním dák mandí* dodá případným nepravým otcům veškerou legitimitu.

2.2 Iniciace

Při pubertálních obřadech je velice rozšířené podstupování zkoušek. Zkoušky jsou ostatně typické pro dospívání v každé společnosti. V některých ze společností dochází až k bolestivým zvykostem. Murphy ve své knize píše o australských domorodcích, kteří mají ve zvyku nařezávat svým mladým mužům spodní část penisu pomocí kamenného nože. Některé společnosti označují své mladé muže bolestivým tetováním a mladí indiáni brazilského kmene Maué musí prokázat sílu tancem v nasazených rukavicích, které jsou plné mravenců (Murphy 1998, s. 189). Tyto zkoušky slouží k rozvíjení odvahy a často při nich dochází ke změně fyzické podoby. Z člověka se tak stává kulturní osobnost.

K iniciaci dochází v kritickém období přechodu ještě nedospělého Santálce. Santálský iniciační očistný rituál se nazývá *Kakó čhátér*.²¹ Chvilé, kdy iniciaci mladí Santálci podstupují, vlastně není přesně určena. Rozhodně k ní nedojde, dokud dítě ještě není připraveno. Zásadní však je, aby proběhla před svatbou. Žádný santálský chlapec se nesmí oženit, neproběhla-li u něj iniciace. *Kakó čhátér* formuluje z dítěte dospělého jedince a dává mu tak veškerá privilegia a zároveň veškeré zodpovědnosti plnohodnotného člena kmene. Tímto rituálem vstoupí jedinec do nového vztahu s duchy *bongy*, kterým díky tomu může přinášet oběti a účastnit se obětních hostin.

Ceremonie samotná bývá pro rodinu dražší záležitostí, protože její součástí je hostina pro celou vesnici. Z toho důvodu rodiny často pořádají iniciační obřad pro

²¹A Portal For Santals. *Religion and Social Systems* [online]. [cit. 2017-03-24]. Dostupný z WWW: <http://wesanthals.tripod.com/id35.html>.

více svých dětí najednou. Povinností je nabídnout jídlo alespoň svým příbuzným a vesnickým úředníkům.

V den konání rituálu, který určí náčelník, jsou všichni členové vesnice svoláni do domu, kde porodní bába iniciované jedince omývá vodou. Poté tři dívky z vesnice pomažou olejem a kurkumou všechny přítomné, přičemž vždy začínají knězem a jeho ženou. Pro tuto slavnostní příležitost je speciálně vařeno rýžové pivo. Pítím rýžového piva uznávají přítomní iniciované jedince jako plnohodnotné členy komunity, kteří se od té doby mohou účastnit všech důležitých vesnických porad. Lidé oslavují zpěvem a tancem. Tím projevují čest rodině, na jejíž počest se slavnost odehrává.

Nezbytnou součástí iniciace je následné recitování mýtického vzniku santálského člověka a opěvování santálských předků, protože se jeví jako velmi důležité, aby si mladý Santálec uvědomil, co to znamená být dospělým Santálcem a přijmul tuto roli s náležitou úctou. Recitování též slouží pro předávání tradic od starších generací mladším.

Přestože to není běžné, tak s iniciací může být spojen zvyk tetování dívek a zjizvení chlapců (Troisi 1979, s. 165). Tetování a zjizvení jsou nábožensky a sociálně důležité. Představují hlavně ochranu před jakoukoli kalamitou. Jizvy si může každý chlapec či muž nechat vytvořit kdykoliv v průběhu života na znamení odolnosti. Zajímavé je to však s tetováním u žen, které se zdá pro každou Santálku klíčové. Santálci si myslí, že kdyby žena zemřela ještě před tetováním, duch smrti by ji považoval za nečistou a poslal by ji rovnou do podsvětí (tamtéž, s. 166). Proto se v chladnějších obdobích nechávají ženy a dívky tetovat od žen vyučených tomuto řemeslu. Santálská dívka musí mít do svatby otetovanou levou paži, rameno a ňadro, jinak by ji budoucí tchýně neakceptovala jako manželku pro svého syna. Po svatbě je ženám otetována rovněž pravá paže, rameno a ňadro.

Mladí Santálci vždy respektují starší a zdraví je jako první. Starší o ně na oplátku pečují.

3. Přejchodové rituály dospělých

Manželství dáva vzniknout rodině a rodina zachovává tradice a morální hodnoty, které jsou silou pro formování celé populace. Hlavními motivy, které vedou k manželství, jsou sympatie, touha po potomstvu a potřeba sdílení života s druhým člověkem.

V naší společnosti je manželství nejprve veřejnou záležitostí, která začíná obřadem uzavření sňatku. Poté dochází k odloučení od skupiny v podobě líbánek, které se považuje za důležité pro společenské vztahy. (Murphy 1998, s. 190) Ostatní ze skupiny totiž zpočátku nemají jasno, jak se ke dvojici mají chovat.

Ze starodávných spisů se dozvídáme, že první lidská rodina se skládala z vícera žen a mužů žijících promiskuitním životem (Iyer 1961, s. 134). Všichni muži měli tak přístup ke všem ženám a děti patřily celé komunitě. Manželství tehdy ještě neexistovalo. Tento zvyk se postupně nahradil mnohomužstvím (polyandrie) a mnohoženstvím (polygamie). Ačkoli se polyandrie či polygamie v některých společenstvích praktikuje dodnes,²² křesťanské misie byly velmi aktivní v přesvědčování k monogamii, na kterou se dnes nahlíží jako na znak vyspělé civilizace. Monogamie se praktikuje u většiny etnik, stejně tak i u Santálců. Polygamie je u Santálců povolena jen v krajním případě, když je jeden z páru neplodný.

3.1 Muž a žena před svatbou

Existují různé interpretace antropologického bádání o tom, jak se k sobě v Indii chovají lidé před uzavřením sňatku. Podle Edwarda Gaita, správce Indické Civilní Služby, *mají před svatbou lidé z většiny domorodých kmenů obrovskou svobodu*. Antropolog Robert Briffault říká, *že v jižní Indii je uzavíráno manželství*

²²Polyandrie je sňatek mezi jednou ženou a dvěma nebo více muži. Dnes se praktikuje v některých společenstvích Indie, Nepálu, Jižní Ameriky a Afriky – Keňa, Tanzánie, Nigérie. Polygamie je sňatek mezi jedním mužem a více než jednou ženou. Mnohoženství je legální ve většině státech Afriky a mezi muslimskými komunitami. V Rusku nemůže dojít k polygamnímu sňatku, ale praktikování mnohoženství není zakázáno.

mezi domorodci v mladším věku, než mezi těmi ze severu Indie. Názor Charlese Darwina a Herberta Spencera je ale takový, že svoboda před manželstvím není možná z důvodu silné žárlivosti, která by primitivní společnosti narušovala (Iyer 1961, s. 135).

Manželství předchází těžká fáze života zvaná iniciace, ve které dítě musí prokázat, že se stalo dospělým a připraveným. Akt manželství je pro santálský koloběh života ze všech přechodových rituálů nejdůležitější a je nemyslitelné, aby někdo zůstal bez manžela či manželky. Na svobodné ženy a muže se nahlíží jako na nešťastníky, a kvůli tomuto přístupu je svobodných dospělých lidí mezi Santálci velmi málo. Obecným zvykem je uzavírat monogamní svazky. Polygynie je povolena pouze v případě, že by byla manželka neplodná. V tu chvíli je možný rozvod, anebo vzít si druhou manželku.

Manželství je pro Santálce možné pouze v rámci santálského etnika. Věk vhodný ke svatbě není u mužů ani u žen striktně omezen. Běžným pravidlem však je provádět posvátný akt manželství v dospělosti. K dospělosti dochází u Santálců poměrně brzy, a proto vhodným věkem muže před svatbou je dvacet let a ženě bývá okolo šestnácti.²³ Věková hranice dospělosti nekmenového obyvatelstva v Indii je oficiálně stanovena na osmnáct let.²⁴ Za sexuálně vyspělou se santálská žena považuje již od čtrnácti let. Je patřičné, aby byla žena mladší než muž.

Před uzavřením sňatku jsou mladí muži i ženy pod dohledem *džóg mandží*. Ten se stará o to, aby se chovali morálně podle santálských pravidel. Chlapci s dívkami se mohou volně seznamovat. Pokud dívka otěhotní, od muže se očekává, že se s dívkou ožení, anebo že za sebe najde náhradního otce. V druhém případě následuje kompenzace za dívčíny náklady.

3.2 Typy svateb

²³An Online Cultural and Traditional portrait of Santals | Santali Website. *Santali bapla: marriage/culture* [online]. [cit. 2017-04-26]. Dostupný z WWW: <http://www.santhaledisom.com/2014/07/santali-bapla-marriage-culture.html>.

²⁴National portal of India. *Constitution of India (Full Text), Parts I to XXII, čl. 326*. [online]. [cit. 2017-08-18]. Dostupný z WWW: https://india.gov.in/sites/upload_files/npi/files/coi_part_full.pdf.

Santálské svatby jsou rituálně komplikované oslavy plné tance a hudby. Pro kmeny jsou charakteristické folklórní tance.²⁵ Existují speciální druhy tanců, které patří právě ke svatbám a někdy se na svatbě skládají nové milostné písně. Jak napsal řecký historik Arrian: “*Žádná populace nemiluje zpěv a tanec tolik jako ta indická.*“ (Iyer 1961, s. 209)

Se svatbou jsou spojeny dva santálské pojmy. Prvním termínem je *Gódóng*.²⁶ *Gódóng* je označení pro cenu vyjadřující respekt k ženě, kterou muž či jeho rodina platí rodině své nastávající. Často to bývá pár volů, kteří následně pomáhají rodině v zemědělství. Druhým termínem je *Mérhéd-sakóm*,²⁷ což je nákotník, tedy speciální náramek, který nosí žena na noze. Je rozlišujícím prvkem vdané ženy od ženy svobodné, aby tak byla všemi snadno identifikovatelná. Nosit nákotník je po svatbě pro ženu povinností.

Vždy je při každém z rituálů důležitá přítomnost náčelníka a kněze *džóg mándží*, a skoro stejně důležitá je přítomnost vesničanů z vesnice ženichovy i nevěstiny. Čím více lidí se svatby účastní, tím lépe. Santálsky se svatbě říká *bapla*²⁸. Tento obecný termín pro svatbu se poté podle okolností svatby upřesní, protože běžně existuje okolo dvanácti typů svateb²⁹.

Najde-li otec synovi ženu, za kterou její rodině zaplatil, říká se svatbě *kirin bahu bapla* (Ghosh 2010, s. 7). Tento druh svatby je nejčastější, nejrespektovanější, a proto nejžádanější mezi všemi Santálci. Otec většinou vhodnou manželku pro svého syna nehledá sám. Běžně si najme profesionála, který se hledáním té pravé partnerky zabývá. Pokud rodiče nalezené dívky se svatbou souhlasí, stanoví se den, kdy jde dívka navštívit náčelníka z její rodné

²⁵Folklórních tanců se účastní členové komunity. Tanec je spontánní. Běžně se tančí v kruhu.

²⁶An Online Cultural and Traditional portrait of Santals | Santali Website. *Santali bapla: marriage/culture* [online]. [cit. 2017-04-26]. Dostupný z WWW: <http://www.santhaedisom.com/2014/07/santali-bapla-marriage-culture.html>.

²⁷Tamtéž.

²⁸An Online Cultural and Traditional portrait of Santals | Santali Web site. *Santali bapla: marriage/culture* [online]. [cit. 2017-04-26]. Dostupný z WWW: <http://www.santhaedisom.com/2014/07/santali-bapla-marriage-culture.html>.

²⁹Jmenovitě jsou to *sangá bapla, kadam bapla, kirin bahu bapla a kirin džaváje bapla, upagir bapla, tunkí dipil bapla, itut bapla, nir bolok bapla, diku bapla, sangj bariját, harám bariját, gardi-džaván a raibar bapla*.

vesnice, aby svatbu odsouhlasil. Otěhotní-li dívka s mužem, který si ji vzít nechce, nebo který si ji vzít nemůže, protože je z jejího klanu a sňatek by tak nebyl exogamní, tento muž je povinen zaplatit dívce za náhradního manžela. Tomuto sňatku se říká *kirin džaváje bapla*.³⁰ *Tunkí dipil bapla* je název pro chudou svatbu, při které nikdo nic neplatí a neprobíhají ani žádné složité obřady. K chudé svatbě dochází u nemajetných rodin. (Troisi 1979, s. 171). Žena si prostě vezme všechn svůj majetek do koše a na hlavě ho odnese do manželova domu. Muž potře ženino čelo rumělkou a od té chvíle jsou svoji. Svatební obřad vdov, vdovců, či rozvedených jedinců se nazývá *sangá bapla* a cena svatby je poloviční, pokud nejde o případ vdovce, který si chce vzít ještě svobodnou dívku. V tento moment vdovec platí plnou cenu svatebního poplatku a navíc se musí vyplatit z vdovství (Iyer 1961, s. 141). Vyplácení probíhá kvůli tomu, protože rodiče svobodné dívky se obávají, že by jejich dcera mohla předčasně zemřít podobně jako vdovecova první žena. Mají-li rodiče pouze dcery a žádného syna, případně jsou-li dcery ošklivé na pohled, platí za svatbu rodiče dívky. Součástí smlouvy této svatby je, že muž následně po pět let pracuje u svého tchána. Za práci nedostává zaplacenou penězi, ale jídlem a oblečením. Tím je skoro jasné, že pouze velmi chudí muži jsou ochotni přistoupit k tomuto sňatku zvanému *ghardí džaváje bapla*, po kterém muž se ženou běžně bydlí v domě manželčiny rodiny. V tomto typu manželství mají zároveň při pojmenovávání dětí přednost jména příbuzných ženy. Pokud muž ve svazku s ošklivou ženou není spokojen, má po pěti odpracovaných letech svobodu z manželství odejít bez větších problémů. Dalšími dvěma druhy sňatku jsou sňatky z donucení. *Iut bapla* je případ, kdy si muž dovede dívku, která ho za manžela nechce. Otec budoucího manžela zaplatí za donucení vyšší částku peněz zvanou *džóbráni* (Troisi 1979, s. 170). Na tyto případy svateb se nahlíží spatra a dochází k nim výjimečně. Podobně je na tom svatba typu *nír bolok bapla*. Je to vlastně varianta od *itut bapla*, kdy je naopak muž přiměn vzít si dívku, se kterou měl sexuální poměr, anebo když odmítá ženu, která o něj velmi stojí (tamtéž, s. 173). *Nír bolok bapla* se vyskytuje také velmi zřídka.

Jelikož všechno má svůj správný čas, jsou pro svatební obřad vhodné a nevhodné měsíce roku. Nejlepší je svatbu pořádat na jaře od března do června.

³⁰A Portal For Santals. *Religion and Social Systems* [online]. [cit. 2017-05-08]. Dostupný z WWW: <http://wesanthals.tripod.com/id35.html>.

Dobré je vyhnout se měsíci, ve kterém je narozen jeden z nastávajících (tamtéž, s. 177).

Kirin bahu bapla je nejpreferovanější typ svatby, který je složen z mnoha tradičních zvyků a rituálních obřadů. Najdou-li se dívka s chlapcem, kteří se k sobě hodí a mají se rádi, zahajují se přípravy společným setkáním příbuzných. Do této chvíle je v komunikaci mezi dvěma rodinami, které budou svatbou propojeny, důležitý člověk nazývaný *rajbár*. Jeho funkcí je předávat zprávy z jedné rodiny k druhé rodině, jelikož rodiny spolu nemohou komunikovat přímo dokud nejsou seznámeny. Setkání příbuzných má své jméno *népél* a koná se na neutrálním prostředí (Ghosh 2010, s. 7). Častým místem je veřejné tržiště nebo otevřené pole. Je to setkání, kdy je budoucí manželský pár prohlížen vesničany a posuzován, jestli se k sobě dvojice opravdu hodí. Souhlasí-li rodiče obou stran, vymyslí se datum na návštěvu domu, odkud pochází budoucí manžel. V tento určený den se vypraví příbuzní dívky do vesnice chlapce, kde proběhne vítání. Dobré je, aby se cestou neobjevila špatná znamení. Špatné může být například to, že svatební průchod zahlédne při pochodu z jedné vesnice do druhé ženu, která v ruce drží hořící větev (Ghosh 2010, s. 7), anebo kráva přecházející silnici zprava doleva.

Před vchodem do ženichova domu se příchozím obvykle omývají nohy. Tuto práci mají na starost mladí chlapci. Poté probíhají proslovy, při kterých se novomanželům žehná ke šťastnému společnému soužití. V tuto dobu se již pije slavnostní rýžové pivo a přitom se příbuzní dívky dotazují příbuzných chlapce na jejich minulost a na současnou sociální situaci. Ptají se například, zdali je rodina bez viny ze sociálních prohřešků. Pokud je všechno v pořádku, první seznamovací den končí podáváním jídla. Tradičně se večere protahuje až do následujícího rána, kdy si všichni prohlédnou chlapcův dům a pole a dohodnou se na ceně svatby. Od chlapcovy rodiny se očekává, že zaplatí svatbu a pořídí dary v podobě sáří pro dívčinu matku, nejstarší sestru otce, oběma babičkám dívky a nějaké oblečení dívčině nejstaršímu bratrovi. Otci darují krávu nebo kozu. Budoucí manžel dostane od rodiny dívky na oplátku nově ušitý svatební oblek a jeho otec, stejně tak jako otec dívky, krávu či kozu. Svatba je drahá záležitost a všechny dary mají praktickou funkci. Dívka a chlapec nemohou utéct ze sňatku za někým jiným, neboť by všechny dary museli vrátit.

3.3 Zásnuby

Je-li dohodnuto datum svatby samotné, zásnuby *hórók čikhna* můžou začít, a to výpravou dívčinyh příbuzných do chlapcova domu. Na prahu jsou celé výpravě umyty a naolejovány nohy. Nohy ženichových bratrů omývá nevěsta, ostatní si myjí nohy sami. Tento tolik opakovaný rituál smývá z nohou všechno zlo. Před sváteční hostinou vyjde z domu chlapec s nádobou vody a klekne si před svého budoucího tchána. Ten chlapci daruje nějaké peníze a políbí ho na znamení svolení se sňatkem. Hostinu předchází ještě jedna důležitá událost, a to oběť kozy pro duchy *bonga*, aby snoubence chránili před neštěstím. V některých případech mají zásnuby druhou část, která se odehrává v domě dívky podobným způsobem jako část první a důležitější. Po zásnubách mají příbuzní dívky a chlapce navzájem volný vstup do domu toho druhého.

V období mezi zásnubami a svatebním obřadem je na řadě další rituál *taká čál*. Otec chlapce jde s náčelníkem do domu dívky a po obvyklém mytí nohou se popijí pivo a probíhá další placení (Troisi 1979, s. 176). Dva nebo tři dny před obřadem se zažehnají špatné síly obětí tří kuřat a tyto dny před obřadem samotným jsou plné ceremonií jak v chlapcově, tak v dívčině vesnici. Lidé se pomazávají olejem a kurkumou, bubnují, tancují a zpívají. Starší ženy z příbuzných snoubenců provádějí rituály s mušlemi kauri, předměty přinášejícími štěstí. Mušle kauri symbolizují plodnost. Nejlepší přítel snoubence je sváže nití k šípů jako symbol přátelství. Na zemi jsou položeny dvě nádoby se speciálně rituálně posvěcenou vodou. Tato voda má sílu přinést štěstí těm, kdo se v ní omyjí. Příbuzné starší ženy okolo nádob tancují a šípy se strefují do vody, což má napodobovat sexuální styk a podporovat plodnost. Potom si ženich dřepne u domu čelem na východ a jeho otec mu položí na hlavu meč. Ženichova matka stojí za nimi, a když jsou všichni připraveni, rituální odborník nalije na ženicha přes ostří meče speciální vodu (tamtéž, s. 178). Následuje koupel a pomazání olejem a kurkumou.

Santálci věří v posvátnou sílu mangovníku (tamtéž, s. 179). Mangovník zahání zlé síly, a proto je tento strom součástí jejich předsvatebních ceremonií. Rituálu se říká *Ovázání ženicha mangovým listem*. Obřadník krouží nejdříve mangovými listy kolem levé části ženichova těla. Poté mangový list naplní kurkumou a zrnky rýže a obváže jej okolo ženichova levého zápěstí. Tento

mangový náramek by ženich neměl na cestě domů ztratit, aby žil v budoucnosti v zemědělské a hospodářské prosperitě.

3.4 Svatební obřad

Obřad samotný začíná vítáním *darám dák*. Jedná se o rituální pochod ženicha a nevěsty v doprovodu příbuzných do vesnice nevěsty. Když dorazí do cíle, rodina dívky všechny vítá za doprovodu tanečních vystoupení se zpěvem. Obětují se holubi, pije se rýžové pivo a nakonec ženich i nevěsta dostanou k jídlu melasu. Po vítání nastupuje zdravící rituál *balaé džóhar*, oslavující pouto mezi rodinami. Příbuzní nastávajících se postaví do dvou řad naproti sobě a jeden druhého zdraví. Následující část svatby má charakter jakési hry. Nevěstiny kamarádky předstírají, že ženich není dostatečně čistý. Je tedy potřeba ho omýt, oholit, pomazat a obléknout do oděvu šafránové barvy. Připravený ženich je zveden na ramena svého nejlepšího přítele a nevěstin mladší bratr na ramena ženichova bratra. Dostanou mangovou větvičku s pěti listy, namáčí ji do vody a pětkrát se vodou vzájemně postříkají. Ostatní okolo nich tančí a radují se. Mezitím v té době probíhá příprava nevěsty. Ta je taktéž umyta, pomazána olejem a kurkumou a oblečena do šafránového oděvu tak, že jí není vidět obličej. Přátelé ženicha nevěstu přinesou ven z domu a všichni jsou připraveni na nejdůležitější část svatebního obřadu zvanou *Sindradan*, ve které dojde k pomazání nevěsty rumělkou. Nejprve jsou snoubenci naproti sobě a pětkrát se vzájemně postříkají vodou z mangových větviček stejně tak, jako to udělal snoubenec s mladším bratrem chvíli předtím. Poté už ženich může pohlédnout na nevěstinu tvář a palcem pravé ruky pomáže rumělkou pětkrát čelo své nastávající (Troisi 1979, s. 181). Oslavy jsou v plném proudu a atmosféru dotvářejí bubny a pokřikující přítomní. Všechno zlo je zahráno. Potom jsou oděvy ženicha a nevěsty svázaný a novomanželé spolu kráčí k ženichovu domu.

Vstup do domu má také svá pravidla. Před vchodem probíhají dvě tradiční ceremonie s cílem ochránit pár před zlými duchy. Mávací ceremonie *kumaurá* odhání všechny zlé duchy a nechává nový manželský pár žít svůj život šťastně a bez větších problémů a ceremonie *purčháu* zlomí síly zlých duchů, aby novomanžele nemohli poškodit. *Kumaurá* se skládá se ze dvou rituálů. Prvním rituálem je, že matka nevěsty ovívá speciálním vějířem hlavy novomanželů třikrát

dokola a stejně tak udělá i okolo hlavy náčelníka. Druhý rituál mají na starost mladší sestry matky nevěsty. Z domu přinesou na mosazných talířích dva hrníčky s melasou, dva hrníčky s olejem a dva hrníčky s kurkumou, hnojem a moukou. Nevěstina matka nejprve pomaže oba novomanžele olejem, poté jim dá vypít melasu, znovu je pomaže, a následně hnůj společně s moukou rozhází okolo nich. Při *parčháu* přinesou matčiny mladší sestry dřevěnou paličku, kterou pak matka vezme do pravé ruky a tou mává, přičemž levou rukou zdraví všechny přítomné. Poté už manželský pár vstupuje do domu, kde dostane najíst ze společného talíře. Společné jídlo symbolizuje propojení a vzájemnou kooperaci dvojice, která by měla trvat již po celý život (Iyer 1961, s. 142).

Následujícího dne ráno se provádí druhá mávací ceremonie zvaná *gidi kumaurá*. Ta zajišťuje, že dívka nevezme z domu svých rodičů blahobyť. Při rituálu je manželský pár posazen na podložku. Po levém boku nevěsty sedí její tety a po pravém boku ženicha jeho strýcové. V tomto rituálu mají vějíře v rukou členové rady starších a ženské příbuzné nevěsty a ovívají jím nejdříve nevěstinu matku, pak nevěstu se ženichem a nakonec všechny ostatní, kteří sedí na podložce. Potom ženy, které domávaly, položí na měděný talíř nějaké peníze. Těm se říká *kumaurá paisá* (Troisi 1979, s. 183). Jako poslední mávají nevěstiny sestřenice a starší sestry, které mají speciální úkol: zeptají se ženicha na jeho jméno a samy mu řeknou ta jejich. Tím stvrzují, že se od této chvíle od sebe distancují. Nemohou na sebe hovořit, leda že by to bylo nevyhnutelné.

Na řadě je znovu pít rýžového piva a postupný přesun všech do východního konce vesnice. Tam se pořádá oslava jménem *bida*. Nevěstina matka si sedne na podložku a ženich na její klín. Ženich dostane napít vody a najíst melasy, pak ho nevěstina matka políbí. To samé se stane i s nevěstou. Ženich a nevěsta jsou políběni sestrami nevěstiny matky a manželkami mužů z rady starších. Poté se všichni vzájemně zdraví a náčelníci z obou vesnic se loučí se slovy: *“Dnešním dnem jsou naše dvě vesnice propojeny. Formálně jste byli cizinci a běžně jste procházeli naší vesnicí jen tak. Jakmile od této chvíle někdo z vaší vesnice projde naší vesnicí, musí se zastavit a dát si něco k pití.”* (tamtéž, s. 184) V proslovech jsou nadneseny pro Santálce tolik důležité sociální a morální hodnoty. Potřebné je také říci, že nevěsta byla pro ženicha pečlivě vybrána a duchové předků jsou svědky tohoto spojení. Ženich dává svým ano nevěstě domov a od té chvíle je jeho povinností starat se o bezpečí celé nevěstiny rodiny. Průvodem se svatebčané

vydají do vesnice ženicha, kde je nevěsta oficiálně představena náčelníkovi jejího nového domova. V ženichově vesnici probíhají stejné rituály, které probíhaly ve vesnici nevěsty. Nejdříve *daram dák*, *gurdžóm* a poté *kumaurá* a *parčháu*. V ženichově domě přebývají nevěstini nejbližší příbuzní dva dny a při jejich odchodu dostane nevěstin bratr krávu či kozu.

Po pár dnech v ženichově vesnici jdou spolu novomanželé společně navštívit domov rodičů nevěsty. Otec nevěsty obětuje kozu pro potvrzení odchodu špatných sil a koná se hostina s rýžovým pivem. Rýžové pivo nesmí chybět při žádné důležité události. Nevěsta ale při této hostině nesmí jíst, neboť by ji podle santálské víry pronásledovali duchové předků a ona by tak mohla onemocnět. Touto hostinou je santálská svatba spolu s jejími dlouhými a složitými zvyky ukončena, a novomanželé mají potvrzeno, že jsou svoji.

3.5 Role muže a ženy v manželství

Před svatbou je dívka vždy spojena s *bongy* svého otce. Jakmile je provdána, její původní *bongové* odchází a vystřídají je *bongové* rodiny manžela. Od té chvíle manželovi pomáhá s duchy komunikovat a je oprávněna provádět očistné rituály v jejich společném domě. Pokud bydlí u manžela otce, tak tam tato práva nemá, protože v domě manžela otce se o duchy starají rodiče manžela. Nevěsta je posvátným aktem přijata za členku vesnice ženicha. Tam dostane nový domov a začíná jí nová životní etapa. Kontakt s rodnou vesnicí neztratí. Kdyby došlo k rozvodu, či nenadálým událostem, má možnost se bezpečně vrátit. Přesto, pokud by žena podstoupila rozvod a znovu se provdala za jiného muže, bude už vždy patřit svému prvnímu manželovi, a to i po své smrti (Troisi 1979, s. 187). První manžel byl totiž prvním, kdo ji spojil se svými *bongy*, od kterých se již neodpoutá.

Santálská svatba nepropojuje pouze dvě osoby a dvě rodiny. Santálská svatba propojuje dvě celé vesnice, které se svatbou sblíží a spolupracují. Po svatbě jsou členové z jedné vesnice napůl členy i vesnice druhé. Předpokládá se, že po tolika očistných a ochranných rituálech bude nový manželský pár žít šťastně a očekává se brzký příchod potomků. Pokud se během svatby nestalo něco špatného, *bongové* berou sňatek pozitivně a manžele ochraňují, než že by jim škodili.

Santálská tradiční společnost je uspořádána patrilokálně. Bezprostředně po svatbě jde nevěsta běžně bydlet do domu svého tchána. To může být opačně při sňatku chudých mužů s bohatými ženami, *ghardi jawae bapla*. Pokud není budova dostatečně velká, aby v ní mohli žít všichni synové se svými manželkami, staví si synové své domy v blízkosti otcova domu.

3.6 Manželská tabu

Pro manželství jsou pravidla jasná a striktně dodržovaná. Santálec si musí vzít Santálku, protože člověk z cizího kmene by mohl ohrozit kmenovou integritu.

Nejedná se přímo o tabu, ale Santálci nepodporují sňatky mezi dvěma Santálci ze stejné vesnice, protože by manželka měla pravděpodobně tendenci často se vracet do svého rodného domu. Existuje pořekadlo: *“Rodiče manželů spolu ve stejné vesnici jsou jako rozbité trubky.”* (Troisi 1979, s. 167) Vzájemně by mohli slyšet své hádky.

Mezi tabu patří také sňatky mezi příslušníky stejného klanu. Také svatba bratra se sestrou, bratrance se sestřenicí, nebo dětí sourozenců je nemyslitelná. V krajním případě mohou partneři pocházet ze stejné vesnice. Tabuizované je vzít si za ženu starou vdovu po blízkém příbuzném. Stejně tak je nepřipustné manželství s manželčinou sestrou v pokročilém věku. Pokud je ale sestra manželky její mladší sestrou, muž si ji vzít může v případě, že ovdověl. Podobně při smrti manžela si žena může vzít za muže manželova mladšího bratra, staršího nikoliv. Co se týče mladistvých, těch se tato pravidla netýkají.

Bitlaha je název pro santálský trest, který se považuje za nejhorší ze všech trestů. Pouze nejvyšší soud *Lo Bir* je oprávněn tento trest lidem udělit za těžké porušení santálských zákonů. Dnes už se tresty takového rozměru udělují méně než v minulosti. Santálci své zákony opravdu respektují a jako komunita se udržují ve společné víře o tom, co je, a co není vhodné. Trest *bitlaha* může odsoudit například ženu, která měla pohlavní styk s mužem, který není Santálec, či s mužem ze stejného klanu, jako je ona sama.³¹ *Bitlaha* napodobuje lov. Viník je honěn vesničany za zvuku nepříjemných písní, které demonstrují viníkovo

³¹A Portal For Santals. *Religion and Social Systems* [online]. [cit. 2017-05-09]. Dostupný z WWW: <http://wesanthals.tripod.com/id35.html>.

nepřípustné chování. Viník je týrán hlavně psychicky, dokud není jisté, že se cítí zostuzen. Někdy se situace vyhroťte až do stavu, kdy se lidé cítí vyloučení z komunity a úplně osamocení. Nesmí s ostatními jíst a pít. Nesmí se účastnit zábav a festivalů a dokonce vina padá i na jejich děti, které jsou z kmene vyloučeny také. Nemohou si vzít partnera santálského původu. Z knihy J Troisiho se dozvídáme, že nesantálský muž dostane za pohlavní styk se Santálkou nemalou pokutu. Pokutováni jsou i santálští rodiče dívky, kteří jsou také vyloučeni z kmene. Pokud ale zaplatí pokutu a provedou očistné rituály, rodiče mají šanci se do komunity zpět navrátit. Dívka sama toto právo nemá.

3.7 Problematika rozvodu

Rozvod je mezi Santálci vzácný, ale není nemožný (Iyer 1961, s. 143). Historicky k němu mohlo dojít ze třech možných důvodů. Jedním je cizoložství, druhým podezření, že manželka praktikuje čarodějnictví a třetím neplodnost.

V dnešní době je to ovšem jinak. Rozvod je povolen i v případě, že by se manželství stalo problematickým a dva Santálci by nebyli schopni žít spolu v míru. Muž si může hledat jinou ženu, když jeho manželka plýtvá rodinnými penězi, když je dlouhodobě nemocná, nebo když líná. Žena má povoleno hledat si jiného muže, pokud ten její ji není schopen zajistit základní potřeby, nebo v případě, že o ni ztratil zájem.

Rozvod z důvodu roztržek v manželství má následky takové, že ten z dvojice, který je z roztržky vinen musí platit pokutu zvanou *chadaodi* nebo musí zaplatit poplatky za rozvod. Muž žádající o rozvod platí ženě *chadaodi* a koupí ji sárí. Žádá-li o rozvod žena, *chadaodi* za ní platí její otec. Je-li viníkem rozvodu žena, její otec musí také vrátit peníze, které dostal od manželovy rodiny při sňatku. V případě sňatku s vdovou, který by dospěl k rozvodu má vdova nárok na polovinu jejich společného majetku.

Při jakémkoliv typu rozvodu se děti dostanou do opatrovnictví otce a nikdy neodejdou z domu s matkou. Kdyby byly děti malinké natolik, že by ještě potřebovaly matčino mléko, žena je placena za to, že chodí do manželova domu své děti krmit (Troisi 1979, s. 169).

Rozvod je provázen speciálním obřadem, který dvojici rozděluje, zvaným *sacam orec*. Den konání je určen náčelníkem kmene. Všichni vesničané z vesnice

manžela a všichni z vesnice manželky se sejdou ve vesnici manžela. Manžel s manželkou stojí čelem proti sobě, mezi nimi je nádoba naplněná vodou. Je-li rozvod odsouhlasen, ten z dvojice, který si rozvod vyžádal se postaví na levou nohu a pravou nohou kopne do nádoby s vodou. Zároveň roztrhne tři listy napůl, čímž stvrzuje separaci od toho druhého. Následně se muž a po něm žena klaní přítomným vesničanům, začínaje od náčelníka.

Kdyby mělo dojít k rozvodu z důvodu čarodějnictví, *Sacam Orec* se nekoná. Namísto rituálu je žena jednoduše odevzdána zpět rodičům nebo nejbližším příbuzným.

Santálské tradice tvrdí, že svatbou jsou mladí žena a muž spojeni i do dalšího života (Troisi 1979, s. 170). Zajímavé tedy je, že po rozvodu bude žena v dalším životě nadále patřit svému prvnímu manželovi.

Závěr

Substancí pro santálský život je vzájemná spolupráce, péče a láska v rodině a jejich širší společnosti. Santálci jsou převážně zemědělci. Pěstují banány a rýži. Z rýže vyrábějí rýžové pivo, které je podstatnou součástí oslav. Respektují přírodu, jejíž posvátnost je zachovávána díky rituálům, písním, tanci a každodenním činnostem. Oslavují svůj jazyk a své tradice. Tradice Santálcům poskytují pocit soudružnosti, který je pro ně tak důležitý. Santálci jsou také umělci. Malují přírodními barvami obrazy s profily postav s velkýma očima. Těmito výtvarnými díly jsou Santálci známí po celé Indii. S obrazy se pojí další umělecký talent nejpočetnějšího kmenového etnika Indické republiky, protože pomocí namalovaných postav s nereálnou barvou kůže vypráví příběhy. Velké oči a nepřirozená barva kůže dotváří dramatickosti nebo poetičnosti vyprávěného příběhu.

Cílem práce bylo popsat santálské etnikum s jeho zajímavými rysy, popsat jeho sociální stratifikaci a zaměřit se na přechodové rituály a na manželství. V práci je obsažen popis santálského obyvatelstva a popis stádií, kterými prochází santálská osobnost od narození po dospělost. Každé z těchto důležitých stádií je doprovázeno tradičním přechodovým rituálem složeným z komplikovaných obřadů. Každý jednotlivý rituál je promyšlen do detailů a je třeba následovat přesné instrukce. Tato komplikovanost dodává svatebním a jiným důležitým slavnostem pocit významnosti. Manželský svazek je posvátný a svatba je důležitým přelomem v životě Santálce. Dochází k velkým změnám jako například stěhování a převzetí nové sociální role.

Dnes žijeme v době akulturace a modernizace nejen santálské kultury, stejně tak jako probíhá modernizace mnoha dalších kultur. Přibývá kontaktů s ostatními kulturami, přibývají programy na rozvoj ze strany státu a nové technologie. Santálci si ale udržují svoji etnickou identitu. Mezi Santálci je mnoho vzdělaných učitelů, inženýrů a doktorů bydlících ve městech, kteří na důležité slavnosti a festivaly dojíždí do rodných vesnic, případně je slaví v místě bydliště v užším kruhu Santálců.

Informace jsem čerpala z literatury, nicméně pro práci by se nejvíce hodilo absolvovat terénní výzkum, díky kterému by bylo možné sledovat zvyky Santálců

aktuálně. Práce je proto teoretickým základem pro pokračování v bádání a do budoucna má potenciál rozšířit se pomocí terénního výzkumu o současnou změnu v rituálech a sociálním uspořádání.

Seznam literatury:

ANNAS, M. a kolektiv. *Přežili...! Poslední primitivní kmeny světa*. Praha: Nakladatelství Fortuna Libri, 2010. ISBN: 978-80-7321-516-3.

ELIADE, Mircea. *Mýty, sny a mystéria*. Praha: Nakladatelství Oikoymenh, 1998. ISBN: 80-86005-63-1.

GEERTZ, Clifford. *Interpretace kultur*. Praha: Nakladatelství Sociologické nakladatelství (SLON), 2000, ISBN: 80-8850-89-3.

GHOSH, Arun. *Traditional systems of communication and information dissemination among the Santals*. Burdwan: Nakladatelství Global Media Journal, 2010.

GOSWAMI, Nilanjan, SAHA, Sumita. *Man in India: Religious Life and Belief System of The Santals - A Case Study in Solageria Village*. New Delhi: Nakladatelství Serials Publications, 1993, ISSN : 0025-1569.

IYER, L. A. Krishna, RATNAM, L. K. Bala. *Anthropology in India*. Bombay: Nakladatelství Bharatiya Vidya Bhavan, 1961.

MATHUR, Nita. *Santhal worldview*. New Delhi: Nakladatelství Ashok Kumar Mittal Concept Publishing Company, 2001. ISBN: 81-7022-866-2.

MURPHY, Robert. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Nakladatelství Slon, 1998. ISBN: 80-85850-53-2.

NUTT, David. *Folklore of the Santal Parganas*. London: Nakladatelství Long Acre, 1909.

ROY, Souvanic. *Santhal architecture*. Calcutta: Nakladatelství Folk and Tribal Cultural Centre, 1998.

TROISI, J. *Tribal Religion, Religious Beliefs and Practices among Santals*. New Delhi: Nakladatelství Manohar, 1979. ISBN: 81-7304-340-X.

Internetové zdroje:

An Online Cultural and Traditional portrait of Santals|Santali Website. *Baha porob: Santali festival* [online]. [cit. 2017-05-07].

Dostupný z WWW: <http://www.santhaledisom.com/2014/09/baha-santali-festival.html>.

An Online Cultural and Traditional portrait of Santals|Santali Website. *Community living of Santals/ Event/ Social system/ Administration* [online]. [cit. 2017-05-07]. Dostupný z WWW:

<http://www.santhaledisom.com/2014/12/community-living-of-santals-event.html>.

An Online Cultural and Traditional portrait of Santals|Santali Website. *Santali bapla: marriage/culture* [online]. [cit. 2017-04-26]. Dostupný z WWW:

<http://www.santhaledisom.com/2014/07/santali-bapla-marriage-culture.html>.

An Online Cultural and Traditional portrait of Santals|Santali Website.

Santali bapla: marriage/culture [online]. [cit. 2017-04-26]. Dostupný z WWW:

<http://www.santhaledisom.com/2014/07/santali-bapla-marriage-culture.html>.

A Portal For Santals. *Religion and Social Systems* [online]. [cit. 2017-03-18]. Dostupný z WWW:

<http://wesanthals.tripod.com/id35.html>.

DevInfoWorldWide. *India Census Population Totals 2011: Population size* [online]. New Delhi:

[cit. 2017-05-04]. Dostupný z WWW:

<http://www.devinfo.org/indiacensuspopulationtotals2011/libraries/asp/home.aspx>.

Indian Mirror. *Khond tribes* [online]. Coimbatore: [cit. 2017-05-04]. Dostupný z WWW:

<http://www.indianmirror.com/tribes/khondtribe.html>.

Indian Mirror. *Munda tribes* [online]. Coimbatore: [cit. 2017-05-04].

Dostupný z WWW: <http://www.indianmirror.com/tribes/mundatribe.html>.

India Tribal Tour. *Saora* [online]. Haryana: [cit. 2017-05-03].

Dostupný z WWW: <http://www.tribes-of-india.com/orissa/saora-orissa.html>.

Minority Rights Group International. *India – Adivasis* [online]. London: [cit. 2017-05-04].

Dostupný z WWW: www.minorityrights.org/minorities/adivasis-2/.

National portal of India. *Constitution of India (Full Text), Parts I to XXII, čl. 326*. [online]. [cit.

2017-08-18]. Dostupný z WWW: https://india.gov.in/sites/upload_files/npi/files/coi_part_full.pdf.

The Echo. *The Birth and Death Rituals Among the Santals of Assam* [online]. Karimganj: January,

2013 [cit. 2017-03-18]. Dostupný z WWW: <https://www.thecho.in/files/nayan-jyoti-das.pdf>.

The India Craft House. *Santhal Tribal Art: Art Form featured here: From Bihar* [online]. Haryana: [cit. 2017-05-07]. Dostupný z WWW: <http://www.theindiacrafthouse.com/pages/santhal-tribel-art/pgid-507555.aspx>

The Indian Express. *Daughter marries an 'outsider', Odisha tribe boycotts minister* [online]. Noida: February 7, 2016 [cit. 2017-04-28]. Dostupný z WWW: <http://indianexpress.com/article/india/india-news-india/daughter-marries-an-outsider-odisha-tribe-boycotts-minister/>.

The Times of India. *Minister faces backlash after daughter's inter-caste marriage* [online]. Haryana: February 9, 2016 [cit. 2017-04-28]. Dostupný z WWW: <http://timesofindia.indiatimes.com/city/bhubaneswar/Minister-faces-backlash-after-daughters-inter-caste-marriage/articleshow/50910662.cms>.